

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 216

מסכת זבחים ל"ד-מ'

בס"ד, י"ג תמוז תשס"ג

השבוע בגליון

- כריכת רצועות התפילין על רצועת שעון עשויה עור
- מדוע בירושלים נהגו לאכול את הבשר לפני המרק
- מחשבה ודיבור, שניהם יחד וכל אחד לחוד
- יציקת המחשבה לתוך דיבור

- כמה כח נדרש להפעיל הסומך את ידיו על ראש הקרבן
- יש להבדיל בין המפעיל כח מולו לבין המפעיל כח כלפי מטה
- מימדיהם הגדולים של הכבשים והעיזים בארץ ישראל
- ששת השמות של שני המזבחות על שום מה

דבר העורך

ברוכים הבאים בשם ה'

בר מדהים ומרהיב קידם את פני הבאים. פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל שפעו מתוך כלי פורצלן יוקרתיים, מיני מאפה מגוונים שעוצבו ביד אומן סודרו למופת על סלסלאות קש והשמחה גאתה על גדולתה. לא יום רגיל הוא זה, גם לא אירוע רגיל. היום הוא יומו של רבי מאיר שפירא זצ"ל מייסד הדף היומי. לו כנפי מלאכים לנו, היינו ממריאים אל על, חוצים את שמי התכלת ומבחינים בו בגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, צוחל ושמח. היום חוגגים בני ישראל את סיום סדר נויקין, ומתחילים בלימוד סדר קדשים במסגרת חזונו הגדול - הדף היומי. דף לכל יהודי.

חזו חזו, בני חביבי----

אם הייתם שם, אשריכם. ואם לאו, חבל. הייתם רואים את מר ל.ד. יהודי חם, איש הבורסה, מלומדי דף היומי בבורסת היהלומים בשיעורו של הרה"ק ר' משה קובלסקי שליט"א, עומד במרכז אולם שרתון סיטי טאוור, נושא את ידיו אל על, עוצם את עיניו בהתרגשות, ומברך בסילודין "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה". הייתם שומעים את ה"אמן" הרועם על הקדש בסיום המסכת, שיצא מפיהם של מאות הלומדים המאושרים. הייתם רואים את הקולות, שומעים את הברקים וחשים את הרגשות. הייתם מצטרפים למעגלי הענק של מאות הרוקדים, בתל אביב, כפר סבא, רעננה, הרצליה ובמקומות נוספים, ששילבו יד ביד, כתף בכתף, וזימרו בגרון ניחר "תורת ה' תמימה משבת נפש". גופם התרועע טחט וטפחיים מעל הקרקע וירקודו ישראל כאיש אחד בלב אחד, ומעבר למחיצה נשתיים הוזילו דמעה ושתיים על שזכו להגיע למעמד רווי הוד זה.

חזו חזו, בני חביבי----

בכל רחבי הארץ נערכו חגיגות ברוב עם לרגל סיום סדר נויקין והתחלת הלימוד בסדר קדשים. ארבע אירועים מרכזיים ועוד עשרות אירועים מקומיים, נערכו על ידי בית המדרש "מאורות הדף היומי" בראשות הרה"ק ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, ובכולם נצצו העיניים. הלב היהודי הוא אותו לב, בדימונה ובכפר סבא, בשכונת התקווה ובהרצליה. עיניהם נישאו בהשתאות למשמע שאלתו של ראש בית המדרש מאורות הדף היומי למגידי שיעור הדף היומי: "למה??? למה אתם לא נופלים מן המיטה??? התשובה נמצאת במאות שיעורי הדף היומי

דף לג'א כל הסומך ראשו ורובו מכניס מ"ט כל כוחו בעי

כמה כח נדרש להפעיל הסומך את ידיו על ראש הקרבן

נפסק ב"שולחן ערוך" בהלכות יום הכיפורים (או"ח סי' תר"ז סעי' ג'), כי בעת אמירת הוידי בתפילות יום הכיפורים, על המתווה לעמוד. על אתר, מוסיף ה"מגן אברהם" (שם סי' ק"ד), כי עליו לשחות, כבתפילת "מודים" ולא יסמוך עצמו על חפץ באופן שאם ינטל אותו החפץ, יפול האדם הנסמך עליו.

סמיכה על הקרבן בכל כוחו: דברי ה"מגן אברהם" סותרים, לכאורה, את האמור בסוגייתנו, תמה האדמו"ר מגור זצ"ל, בעל ה"אמרי אמת" (ראה "פרדס יוסף" ויקרא א/ד). שהנה, מבואר בגמרתנו, שעל בעל הקרבן אשר סומך את שתי ידיו על ראש הקרבן, לעשות זאת "בכל כחו". אין צורך בדמיון רב כדי לשער, מה יעלה בגורלו של בעל הקרבן, אם מאן דהוא ישמוט את הקרבן מתחת ידיו, ובכל זאת, הוא נסמך עליו ונשען עליו, בשעה שהוא מתווה על חטאו! מוכח, איפוא, כי בשעת אמירת הוידי מותר לאדם להשען על חפץ ולסמוך את עצמו עליו באופן מוחלט.

אמירת וידי על ידי הכהן הגדול: קושיה זו אף מתעצמת נוכח התנהגותו של הכהן הגדול, אשר ביום הכיפורים היה מתווה על הקרבנות תוך כדי שעשה "סמיכה". וכי אמירת הוידי של כל יחיד ויחיד מישראל ביום הכיפורים חמורה מזו של הכהן הגדול בבית המקדש ביום הכיפורים?

יש להבדיל בין המפעיל כח מולו לבין המפעיל כח כלפי מטה: עלינו להסיק מכך, קבע בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, כי אין סיכון, שהסומך עצמו על הקרבן ישתטח אפיים ארצה אם לפתע ישמוט הקרבן מתחת ידיו. זאת, מאחר שאדם המפעיל כח מולו, כגון, הדוחף ארון כבד, הרי הוא נשען עליו, ושיווי משקלו מותנה ביציבותו של הארון. אולם, המרים את זרועותיו לגובה ראש הבהמה, ומפעיל כח כלפי מטה, ניצב בשתי רגליו על הקרקע, והן המהוות בסיס לעמידתו, ולא ידיו המפעילות כח כלפי מטה.

מימדיהם הגדולים של הכבשים והעיזים בארץ ישראל: וכי תאמר, הרי גם על הכבשים ועל העיזים סמכו בעלי הקרבנות את ידיהם, והללו נמוכים הם, ואם כן בעל הקרבן הנשען עליהם ממרום גובהו, עלול ליפול אם ישמוט הקרבן מתחת ידיו? כאן, מפתיע בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל ואומר: "יש לומר כפי המובא במדרש רבה (תולדות, פרשה ס"ה, י"ז), שכבשים ועיזים שבארץ ישראל היו גבוהים הרבה!"

נציין, כי לדעת אחדים מן האחרונים, הספק בגמרתנו, אם המצורע אשר לצורך טהרתו היה צריך לעשות סמיכה בעזרה, עמד מחוץ לעזרה והכניס אליה את ידיו בלבד וסמך את הקרבן, או שהכניס ראשו ורובו פנימה, תלוי בסמיכה הנדרשת. אם הסמיכה מתבצעת בכוח הידים בלבד, די בהכנסת ידיו לעזרה. אולם, אם עליו לסמוך בכל כוחו, אין ניתן לבצע זאת על ידי הידים בלבד, ויש צורך בהכנסת ראשו ורובו לעזרה.

בהקשר לכך, נציין את דברי בעל ה"טורים" (ויקרא ג/ב), שהסומך על קרבן מן הצאן יעשה זאת ברפיון מפני חולשת הצאן. נמצא, כי אף שנדרשת סמיכה בכל כוחו של הסומך, עדיין מותנה הדבר ביכולתו של בעל החיים לעמוד בלחץ.

לעילוי נשמת

ה"ר יוסף בונים גוטר ז"ל
ב"ר אליהו ז"ל נלב"ע ט"ו תמוז תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נשמת אדם

נר ה'

דף לוב כל הניתנין על מזבח החיצון

ששת השמות של שני המזבחות על שום מה

שני מזבחות נצטווה משה רבינו לעשות ולהעמיד במשכן. הראשון (שמות כז/א-ח): "ועשית את המזבח עצי שטים... וצפית אתו נחשת", והשני (שמות כז/א-ז): "ועשית מזבח מקטר קטרת... וצפית אתו זהב טהור". בבית המקדש לא נבנה מזבח נחושת, כי אם מזבח אבנים, אך מזבח הזהב נותר על היכנו.

הבדלים מהותיים בין שני המזבחות: מלבד היותם בנויים מחומרים שונים, קיימים בין שני המזבחות הבדלים מהותיים ביותר. מזבח הנחושת היה ממוקם מחוץ להיכל, ואילו מזבח הזהב עמד בתוך ההיכל. על מזבח הנחושת הוקרבה עולת התמיד פעמיים ביום, בבוקר ובערב, עליו הוקרבו כל הקרבנות, ועל קרנותיו ועל דפנותיו נזרק דם. לעומת זאת, על מזבח הזהב הוקטרה הקטורת בבוקר ובערב, ולא הוקרב עליו כל קרבן, ואף לא זרקו עליו דם קרבן, כי אם אחת בשנה, ככתוב (שמות כז/א): "וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכיפורים", ובמקרים נדירים, כאשר הוקרבה חטאת ציבור, נזרק דמה על מזבח הזהב. גם קדושתם לא היתה זהה. רבי אברהם אבן עזרא כותב (שמות כז/א), כי מזבח הזהב היה השני בחשיבותו בכלי המשכן לאחר ארון העדות.

שלושה שמות לכל אחד מן המזבחות: שלושה שמות היו לכל אחד מהמזבחות, כפי שכבר מציינת הברייתא (מלאכת המשכן פרק י"א). שניים מן התורה, ושם נוסף מפי חכמי המשנה. זה שציפוי היה זהב טהור, נקרא בתורה (שמות כז/א) "**מזבח הזהב**" על שם ציפוי, ונקרא (שמות כז/א) "**מזבח הקטורת**" על שם ייעודו העיקרי - הקטרת קטורת, ובנוסף לכך כינו אותו חכמי המשנה בסוגייתנו ובמקומות נוספים (יומא פרק ב' משנה ג' ועוד), "**מזבח הפנימי**" עקב מיקומו בתוך ההיכל. המזבח אשר צופה בנחושת, מכונה בתורה (שמות כז/א) "**מזבח הנחושת**", וכן "**מזבח העלה**" (שמות כז/א), על שם קרבן העולה שהוקרב עליו בשלמותו [להבדיל משאר הקרבנות, שחלקם נאכל על ידי הכהנים או על ידי בעל הקרבן], וכן כינו אותו חכמי המשנה בסוגייתנו ובמקומות נוספים (יומא פרק ה' משנה ה'), "**מזבח החיצון**" על היותו עומד מחוץ להיכל.

לכל שם תפקיד וייעוד: הגאון רבי שמעון דיסקין זצ"ל, מעניק בספרו "משאת המלך" (על התורה, פרשת תרומה), הסבר נאה ביותר לאופן השימוש של חכמינו בשמותיהם השונים של המזבחות. עיקר שמם של המזבחות, בא להם על שם תפקידם - מזבח הקטורת ומזבח העולה. אולם, כאשר הם הוזכרו בהקשר להלכות מסוימות, כינו אותם חז"ל בשם הנוגע במישרין לנושא בו עסקו חכמינו. למשל, במסכת חגיגה (פרק ג' משנה ח') קובעת המשנה: "כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת, מפני שהן כקרקע". מאחר שמשנה זו עוסקת בענייני קבלת טומאה, יש צורך לציין את דבר היותם עשויים מתכת, ומן הדין שיקבלו טומאה, אילו לא היה דינם כקרקע. לעומת זאת במשנתנו ובמקומות נוספים העוסקים בזריקת דם הקרבנות על גבי המזבח, כונו המזבחות על שם מיקומם - "מזבח החיצון" ו"מזבח הפנימי". זאת, מאחר שדם שדינו להזרק על המזבח החיצון, ונכנס לפניו - נפסל. לפיכך, בהלכות זריקת הדם צויין מיקומו של המזבח שעליו יש לזרוק את הדם, שהרי ה"פנימי" ו"החיצון" הם מעיקרי כשרותו של הדם. [ועיי"ש עוד במה שהעיר בלשון המשנה במסכת מנחות מט/א].

מזבח החיצון משכין שלום: נסיים בדברי הריקאנטי (פ' תצוה שם), הכותב, כי מטרתו של מזבח החיצון היא להשכין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. לפיכך, לא ראוי היה שיצופה זהב ואף לא כסף, מאחר שהללו גורמים לפירוד. אולם, מזבח הקטורת נעשה מזהב, משום שהוא רומז לשכינה, אשר נאמר בה (תהילים מה/ד) "ממשבצות זהב לבושה".

דף לה/א לחין אין חוצצין

הנחת תפילין של ראש לאחר טבילה

נמסר בשם השל"ה הקדוש, כי טרם הנחת תפילין של ראש, יש לרחוץ את מקום הנחת התפילין. יש המשערים (ישערי תשובה" סי' כ"ז ס"ק ה') כי הורה כן מפני המנהג לקום בחצות הלילה לאמירת "תיקון חצות", תוך שמניחים אפר על המקום המיועד להנחת התפילין. גם החיד"א (יברכי יוסף" שם ס"ק ח'), מביא את דברי השל"ה הקדוש ומוסיף, כי לאחר רחיצת המקום יש לנגבו טרם הנחת התפילין. זאת, בהתאם לדעת הרא"ש, כי כשם שאסורה החציצה בין גוף הכהן לבגדי הכהונה שעליו, כך אסורה החציצה בין התפילין לגוף האדם [הרחבנו בנושא בגליון 213].

דבר לח אינו חוצץ: לומדי הדף היומי תמהים בוודאי, שהרי מפורש בסוגייתנו, כי מים אינם חוצצים! שהנה, מבואר בגמרתנו, שהכהנים, אשר הלכו בבית המקדש ללא מנעלים, כדי שלא תהא חציצה בין כפות רגליהם לקרקע המקדש, התהלכו על רצפת העזרה גם בעודה רטובה מדם הקרבנות ולא חששו לחציצה, משום ש"לחין אין

שחוגגים בימים אלו את הצטרפותם של יהודים רבים אשר החליטו לקבוע עיתים לתורה ולהצטרף לרבות לומדי הדף היומי בעקבות הכנסים המרגשים.

לא נותר אתכם ללא תשובה על השאלה "מדוע אתם לא נופלים מן המיטה?" **בכשרון** רב, תיאר ראש בית המדרש למגידו שיעור "מאורות הדף היומי", את ר' זלמן יהודי בעל מלאכה, קובע עיתים לתורה, שחי בתקופת בית המקדש אי שם באזור הגליל. **ויחי** היום, הלילה, יותר נכון, ור' זלמן התעורר לשמע בכי עוללו בן השנה. הוא כבר ידע, כי אם לא ישתקו על אתר, תכף יהא עליו לטפל בשיפעת אחיו ואחיותיו של הזאטוט. כנשך נחש הוא קיפץ מן המיטה, והחל לחפש אחר ה"מוצץ" - פיסת קרן איל ששויפה כדבעי. השניות נקפו וחלפו, והמוצץ איננו. הוא גישש על ריצפת העפר, כמעט ליחכה בלשונו, ניער את פגוטו כלול של סוכות, בתקווה שהמוצץ ינשור מסתבותיו, מאומה. המוצץ איננו. הוא הבחין כי שלושת ילדיו הקטנים שנמו בפינת החדר, החלו לנוע באי נחות, ובאינסטיקט טבעי, שלח במחלה את ידו והבעיר במיומנות את פתילת השמן, מנורת הלילה הקטנה, שהיתה מוכנה לעת חרום. מיד התגלה ה"מוצץ" לפות בין אצבעותיו הקטנות של הזאטוט הצרחני, וכעבור מספר שניות שבו השלוה והרוגע לחדר הילדים החמים.

טרט עניינים שלח ר' זלמן את ידו לכבות את פתילת השמן, ולפתע פילח את ליבו חץ חד ומושז. שבת היום לה'. נחרד רבי זלמן ותבלל רוחו. ידו קפאה במקומה, ליד מנורת השמן, כמעט שנכוותה. באותו הלילה הוא כבר לא ישן. היתה זו הפעם הראשונה בחייו, שהדליק אש בשבת.

בטרם הפיצה שמש גלילית את אורה על כפרו של ר' זלמן, המתין כבר זה על מפתנו של תלמיד חכם מתושבי המקום, כשצער וחורדה עמוקים לופפים את מחשבותיו.

"ר" זלמן יקירי. עלך להביא חטאת לבית המקדש. בודאי. אם היית עושה כן חס ושלום במזיד, עונשך... טוב, אין ראוי לדבר על דברים כה מחרדים בשבת קודש. אך משעשית כן בשוגג, עלך להקריב קרבן חטאת לכפרה על חטאך".

כאשר התורה מצווה לעשות דבר מה, אין מקום לשאלה בנוסח: "מדוע התורה ציוותה לעשות כן", אם כי, עלינו ללמוד מצוייו התורה, את הדרך אשר נלך בה. כאשר אנו מתבוננים בהוראת התורה להקריב קרבן חטאת על עבירות שנעשו בשוגג, הרי שאנו מבינים, כי התורה דורשת מאיתנו שאף עבירה שבשוגג לא נעבור! הא כיצד? תנינו בוכה. אמצע הלילה. מוצץ. מי זוכר עכשיו ששבת? ובכן, האם מי מבין הקוראים נפל אי פעם בלילה ממיטתו? מלארדי אנשים עולים כל ערב על יצועם וכולם מוצאים את עצמם בבוקר במיטה. איש לא נפל!

מדוע? מדוע באמת איש אינו נופל מן המיטה?

התשובה פשוטה מאד ובאותה מידה גם מחייבת מאד. איש מאיתנו אינו נופל ממיטתו, משום ש... הוא אינו רוצה ליפול! כל אחד מאיתנו יודע זאת באופן כה ברור ומוחלט, עד שהדבר נראה לו טבעי, פשוט וברור מאליו. עם לילה, נשמתנו פורחת מגופנו, מלאך החלומות מובילנו אחריו בטוב וברע, ובכל זאת בתת הכרתנו צרובה הידיעה, כי יש להזהר ולהשמר - לא ליפול מהמיטה! **זוהי** ההכרה אשר התורה הקדושה מבקשת שנכסוף בכל מאודנו להגיע אליה. שאדם מישראל יזכה להרגיש כך לגבי מצוות התורה, סיגיה ודיניה. התורה אינה ספר חוקים, כי אם דרך חיים. אדם אשר טימיע זאת בנפשו ויפנים את הדברים בתוכו, לא יחטא, אף לא בשוגג. הוא יידע, כי המעשים שנאסרו על ידי התורה, הם מחוץ לתחום. לא נופלים מהמיטה.

הלימוד במסכת זבחים, העוסקת כה רבות בקרבנות שהוקרבו בבית המקדש, יש בו כדי להעמיק מסר זה ולחדד בקרבנו את התחושה, כי תורתנו וחיינו - חד הם.

☆☆☆

ברוכים הבאים.

בית "מאורות הדף היומי" משגר בזאת ברכת ברוכים הבאים חמימה למאות היהודים שהשכילו להצטרף לשיעורי הדף היומי בסדר קדשים, רבים מהם בזכות הכנסים ההמוניים שנערכו כדי לקדש שם שמים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ואשר נתרמו על ידי אנשי חסד רמי מעלה.

יהי רצון שזוכה להגשים במהרה, הלכה למעשה, את הסוגיות והנושאים שבהם אנו עוסקים במסכת זבחים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93

בברכת התורה העורך

פנינים

דף לד/א בהמה אין חיה לא

איה השא לעולה

מדוע בעת 'עקידת יצחק' שאל יצחק את אביו (בראשית כב/ו) "הנה האש והעצים ואיה השא לעולה" רק כשקרבו אל הר המוריה?
מפני שמתחילה לא ידע שהולכים הם למקום המקדש. ובבמות מותר היה להקריב גם חיה (כלהן קט/ב). כאשר קרבו לבית המקדש שבו מקריבים מן הצאן ומן הבהמה בלבד, שאל "ואיה השא לעולה" ... ("ימנח אשירי", וירא).

דף לה/א מדו כמדתו

בגדי אהרן

בילקוט שמעוני נאמר, כי בעת שמשה רבינו הזכיר לאהרן הכהן כי עליו להסתלק מהעולם, ראו כל ישראל שנתקטנה קומתו. ה"שפתי צדיק" מעיר על כך, שאם כן נפסלו בגדי הכהונה שעליו, שהרי כבר אינם "כמדתו"!!! כיצד, אפוא, המשיך לעבוד את העבודות שהיו מוטלות עליו?
האדמו"ר מגור זצ"ל, בעל ה"אמרי אמת" השיב על כך, כי יתכן, שכשם שקטנה קומתו בנס, כך גם קטנו בגדיו. ואילו ה"שפתי צדיק" כתב, כי יש מקום לחדש שבגדים שנעשו בהכשר והוא שהתקטן - לא יפסלו [כדין "גרדומי אוב וגרדומי תכלת"]... ("יפסקי תשובה", ש"מ).

דף לז/ב מ"ט בב"ש קרנות קרנות קרנות

מחלוקת התרגומים

מעניין, כי מחלוקת בית שמאי ובית הלל אם קרנות הם לשון רבים או לשון יחיד, באה לידי ביטוי בתרגומים.

בתרגום אונקלוס ובתרגום יונתן בן עוזיאל מתורגמת מילה זו (ויקרא כ/כח-ל) "קרנת", לשון יחיד, כדעת בית הלל. ואילו בתרגום ירושלמי היא מתורגמת 'קרנתיה' היינו קרנותיו, לשון רבים, כדעת בית שמאי.
אכן, במספר רב של מקומות התרגום הירושלמי מתרגם כדעת בית שמאי, ולא מפני שדעתו כדעת בית שמאי, אלא אדרבה, דעת בית שמאי כדעתו: התרגומים הנ"ל, כך טוענים רבים, יסודם בתקופת עזרא ואנשי כנסת הגדולה, עוד זמן רב לפני זמנם של בית שמאי ובית הלל! ("תורה שלמה" כרך כ"ה, ש"מ"ב).

דף לח/א וכפר... ונסלח זו היא כפרה זו היא סליחה

כפרה וסליחה

אם כבר כיפר - לשם מה יש צורך עדיין לסלוח?

מכאן, אמר רבי אליעזר שמחה רבינוביץ מלומז'א, שסליחה היא תיקון הקלקול שבחטא, היינו, הקרבן מכפר ומרצה את פני ה' על אי הציות לו. אולם, עדיין יש לתקן את הפגם ואת העוונות שנוצר על ידי מעשה העבירה, על כך אומרת התורה "ונסלח לו", אף פגם זה ייסלח לו עם תשובתו וקרבנו... (חידושי רבי אליעזר שמחה, ויקרא).

חוצצין". הרי שכל דבר לח אינו חוצץ, ואם כן, מדוע יש לנגב את השערות, מה חשש יש בחציצת המים שבין התפילין לראש?

קושיה מעין זו הוצבה גם לפתחו של ה"משנה למלך" (רמב"ם ה' עבודת יום הכיפורים פ"ב הל' ב'), הכותב, כי המשנה המתארת שביום הכיפורים הכהן הגדול **"נסתפג"** לאחר טבילתו, אינה מספרת סיפור בעלמא, אלא חובה עליו לספוג את הרטיבות מגופו, שאם לא כן, המים שעל גופו יחצצו בינו ובין בגדי הכהונה שעליו. לכאורה, הרי "לחין אין חוצצין"?

דין מיוחד בבגדי כהונה ובתפילין - עליהם להיות מונחים על הגוף: בעל ה"ברכי יוסף" (שם) מפלס דרך חדשה להבנת דברי הרא"ש. אכן, מים אינם חוצצים. אולם, כאשר הרא"ש פסק, כי לגבי תפילין, כמו גם לגבי בגדי כהונה, יש איסור חציצה בינם לבין הבשר, אין כוונתו לחציצה המקובלת, כי אם לדין מיוחד התקף בבגדי כהונה ובתפילין בלבד - "על בשרו" בבגדי כהונה, ו"על ידך ו"בין עיניך" בתפילין. לאמר, התורה דורשת **מגע** בין גוף הכהן לבגדי הכהונה, ובין גוף האדם לתפילין. מעתה, אמנם, נוזלים אינם חוצצים, ולפיכך, דם הקרבנות אינו חוצץ בין כף רגלו של הכהן לרצפת העזרה, אך המים מונעים מבגד הכהונה להחשב כמי שמונח **"על בשרו"** של הכהן, והם גם מונעים מן התפילין להחשב כמונחים על העור.

המותר לכרוך רצועת תפילין תחת תפילין של יד? להגדרה חדשה זו השלכות רבות, בין היתר לעניין "מין במינו אינו חוצץ", כגון, הנוטל את לולבו האגוד והתברר לו, כי מספר עלים נשרו ומצויים בין ידו ללולב, אינו צריך לסלקם, משום שהם ממין הלולב, ואינם חוצצים בין ידו ללולב - "מין במינו אינו חוצץ". לאור כלל זה, ניתן להכשיר את הנחת התפילין של אותם הנוהגים לכרוך את רצועת תפילין של יד תחת תיתורת התפילין המונחת על קיבורת היד, שהרי, רצועת התפילין היא ממין התפילין ואינה חוצצת בין התפילין לבשר. אולם, אחר שנוכחנו לעיל, כי יש צורך שהתפילין יהיו **על הבשר**, אם כן, רצועת התפילין מונעת מן התפילין להיות על בשרם, והיא מהווה חציצה. פוסקים רבים מכריעים לחומרא (ראה שו"ת "אבני נזר" או"ח סי' י"ד, שו"ת "טוב טעם ודעת" להגר"ש קלוגר ח"א סי' רמ"ה), וה"משנה ברורה" (ה' תפילין סי' כ"ז ס"ק י"ד) פוסק, כי לכתחילה נכון להחמיר שלא לכרוך את הרצועה תחת התפילין.

כריכת רצועות התפילין על רצועת שיעון עשויה עור: לכאורה, אין צורך להסיר שיעון בעל רצועת עור מן היד בעת כריכת רצועות התפילין על היד, שהרי רצועת השיעון ורצועת התפילין עשויות עור, ו"מין במינו אינו חוצץ", אם כי יש להקפיד שרצועת התפילין לא תהיה כרוכה על לוח המחושים של השיעון. אולם, אחר שלמדנו כי התפילין צריכות להיות "על בשרו", לא תועיל לו רצועת העור של השיעון, מאחר שלמעשה התפילין אינן על בשרו (שו"ת "דוב מישרים" ח"ב סי' ל"ז ועיי' "פרי מגדים" ב"משבצות זהב" סי' כ"ז ס"ק ד').

הגאון מטשעבין זצ"ל, מוסיף וכותב, כי במקרה זה, לכל הדעות לא תועיל סברת "מין במינו אינו חוצץ", משום שרצועת התפילין קדושה היא, ורצועת השיעון חולין היא, ולפיכך, שתי הרצועות אינן נחשבות כ"מין" אחד נועי"ש גם מה שהעיר בעיקר דברי בעל ה"ברכי יוסף".

דף לה/א השוחט את הזבח לאכול כזית מן העור ומן הרוטב

מדוע בירושלים נהגו לאכול את הבשר לפני המרק

במשנתנו נאמר: "השוחט את הזבח לאכול כזית מן העור ומן הרוטב... חוץ לזמנו וחוץ למקומו ... ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא". כלומר, הכהן השוחט קרבן מתוך מחשבת "פיגול", היינו, שאמר בעת השחיטה כי בשר הקרבן ייאכל חוץ למקומו או חוץ לזמנו, הקרבן נפסל. אולם, אם הוא אמר כן לגבי חלקים שוליים מן הקרבן, כגון, העור, הרוטב, עצמות ועוד, אשר ניתן לאוכלם, אך אין הם עיקר המאכל, לא פסל בכך את הקרבן, וכפי שכותב הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין פ' י"ד הל' ז'): "כל אלו אינן חשובין לענין מחשבת הקרבנות, והרי הן כדבר שאין ראוי לאכילה". כמו כן, האוכל "נותר", היינו, בשר הקרבן שנותר מעבר לזמן הקבוע לאכילתו, חייב כרת. לא כן, האוכל מן הרוטב ומשאר חלקי הקרבן המנויים במשנה שהשתיירו.

את בשר הקרבנות שנאכלו, ניתן היה לבשל, לשלוק או לצלות (משנה להלן ז/ב), שלא כקרבן הפסח, שדינו בצליה בלבד. כאשר הבשר נשלק או נצלה, נוצר רוטב, או "מרק" בלשון הרמב"ם (שם), ועל רוטב זה אין חייבים משום פיגול או נותר. יש אף המדייקים ברמב"ם (שם), כי לא זו בלבד שהאוכל רוטב "נותר" אינו חייב כרת, אלא שאף אין כל איסור להותיר מן הרוטב, כי אם מן הבשר (עיי' "קרבן אורה", "תורת זאב" סי' י"ח).

מכך מסיקים האחרונים, כי הרוטב ושאר החלקים הנמנים במשנתנו, אינם נכללים במצוות אכילת הקרבן! (עיי' שו"ת "בית יצחק" יו"ד סי' קס"א אות ג', וסי' ק"י אות ד' שמיישב בכך קושיה עצומה של בעל ה"חוות דעת" סי' צ"ה סעי' ד', על תוס' להלן ז/א) ואכן, כך כתב הרא"ש (נזיר מה/ב).

משהגענו עד הלום, לא נמנע מלהזכיר את המנהג הירושלמי להגיש בסעודה את בשר העוף או את בשר הבקר לפני המרק ניש מוסרים, שמנהג זה החל לפני כמאה שנה, ונועד למנוע אכילת מרק בשרי שתתגלה בו "שאלה" לאחר מכן, ראה "ירושלים של מעלה" ח"ג עמ' 55-56]. יש לשער, כי בזמן שבית המקדש עמד על מכונו, רוב השוהים בירושלים נהגו כן. שהנה, מאחר שבעל הקרבן ניצב ליד בשר קרבנו בדריכות לסיים את אכילת הבשר במועד הקבוע לו, מסתבר, שתחילה הוא הזדרז לאכול את בשר הקרבן שעליו יש דין "נותר", ורק לאחר מכן הוא נפנה לאכול את הרוטב, ה"מרק", שאין כלל מצווה לאוכלו, ואין כל חיוב על אכילתו לאחר זמנו.

מאחר שרש"י (פסחים זא, ב"מ כזא) כותב, כי **רוב** הבשר שבירושלים, מקורו בבשר קרבן שלמים, נמצא, שרוב השוהים בירושלים הקפידו לאכול את הבשר לפני המרק... ("תורת זאב" שם).

דף מא/ב כגון שנתן את הקומץ במחשבה והלבונה בשתיקה מחשבה ודיבור, שניהם יחד וכל אחד לחוד

זה מספר שבועות שאנו עוסקים במחשבת "פיגול" ובמחשבת "לשמה". אין אלו ה"מחשבות" היחידות בתורה. כבר למדנו במסכת גיטין (לא/א), שניתן להפריש תרומה במחשבה בלבד ואין צורך בדיבור לשם כך, שנאמר (במדבר יח/כז) **"ונחשב לכם תרומתכם"**. כן למדנו במסכת שבועות (כז/ב) שניתן לנדור ולנדוב במחשבה בלבד, שנאמר (שמות לה/כב) **"כל נדיב לב"**.

למעשה, מבט קל על מצוות התורה מבהיר, כי מצוות רבות תלויות במחשבה. ציצית, יש לעשות "לשמה", היינו: לטוות את חוטיה ולתלותם בבגד לשם מצוות ציצית. גם מצה, יש לאפות "לשמה", היינו, לשם מצוות מצה, ועוד ועוד. והנה, למרבה הפלא, בשונה מן הנפסק בהפרשת תרומה, פוסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' י"א סעי' א'), שבעשיית ציצית אין די במחשבה "לשמה", אלא יש צורך באמירה מפורשת שטוויית החוטים נעשית לשם מצוות ציצית. מדוע? ובכן, מקורה של הלכה זו ברש"י בסוגייתנו, כלהלן.

לדעת הרמב"ם, עשיית העבודות בקרבן "לשמה" דיה במחשבה בלבד, כבתרומה. אין צורך בדיבור. לפיכך, כדי שקרבן יהא "שלא לשמה" די בכך שהכהן **הרהר** בשעת השחיטה שהקרבן נשחט לשם שלמים ולא לשם עולה, כדי שבעל הקרבן יאלץ לחזור ולהביא קרבן אחר ("משנה למלך" הל' פסולי המוקדשים פרק י"ג הל' א'). אולם, רש"י ("דיה" כגון") חולק על כך (וכדעתו מצדדים תוס' ד/ב ד"ה "מחשבה בעלמא" ועוד), ולדעתו יש צורך בדיבור. זאת, מאחר שבפסוק אשר ממנו למדים דין "פיגול" בקדשים מרומז שיש צורך בדיבור, שנאמר (דברים יז/א) **"לא תזבח... שור ושה... כל דבר רע"** (שטמ"ק ב"מ מג/ב, עפ"י דרשת ה"ספרי"). [האחרונים מביאים מספר ראיות מן הש"ס לדעתו של רש"י].

מעתה, לפנינו מצוות הפרשת תרומה, אשר לגביה די במחשבה, ומאידך "לשמה" ו"פיגול" שלגביהם אין די במחשבה בלבד. יש, איפוא, לברר, אם דין כל אותן מצוות שיש לעשותן "לשמה", כדין במצוות תרומה או כדין הקדשים. בספק זה התחבטו רבותינו הראשונים (הובא ב"הלכות קטנות" של הרא"ש, הל' ס"ט סי' ג', ספר "התרומה" סי' קצ"ב), ומכאן הספק פסק ה"שולחן ערוך" לחומרא, שיש צורך גם בדיבור.

נוכחנו, איפוא, כי לדעת רש"י, פעמים שהתורה מסתפקת במחשבה בלבד, ופעמים שהיא דורשת דיבור מפורש. נשאלת השאלה, אם ב"לשמה" יש צורך גם בדיבור, מדוע רוב ההתייחסויות במסכתנו הן לגבי המחשבה דווקא, כגון, **"מחשבתו מעבודה"** (א/א), **"מחשבה פוסלת"** (ג/א), **"לא יערב בו מחשבות אחרות"** (כט/א) ועוד.

יציקת המחשבה לדיבור: הגרי"ם עפשטיין זצ"ל ("ערוך השולחן העתיד" סי' קמ"ו) מבאר, כי עיקר ה"לשמה" תלוי במחשבה, כבתרומה, אלא שלגבי קדשים הוסיפה התורה וקבעה, שעל יוצר המחשבה ליצוק אותה לדיבור. אין לפנינו שני דברים נפרדים, אלא אחד - מחשבה, שהיא העיקר, הבאה לידי ביטוי בדיבור. דברי אלו, הוא מסיים, אינם הסבר נאה בעלמא, כי אם בעלי השלכה הלכתית משמעותית ביותר, מאחר שלאור האמור, כהן שיאמר בפיו כי הוא מפגל את הקרבן, אך באותה שעה יהרהר בדבר אחר, לא פיגל בכך את הקרבן, כיון שאת העיקר, את המחשבה, הוא לא ביצע. [נעייש סעי' ח' שר"ל, שגם הרמב"ם אינו חולק ע"ד רש"י ותוס'. אולם, דעת שאר האחרונים אינה כן, ועיי' שו"ת "מנחת ברוך" סי' א' ובמש"כ שם בענף ד']. שו"ת

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

יצא לאור ספר
"אוצר הקודש"
שהוא שיטה מקובצת
בו ריכוז כ-שישים ספרים
על מסכת זבחים
בהדפוס.

מוצעים ששת הכרכים ללומדי ומלמדי הדף היומי
במחיר מבצע 10\$ - ימים בלבד
ב-3 תשלומים בכרטיס אשראי
- משלוח חינם -

פלאפון: 052-408181
054-856125

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית: ניתן לקבל את הגליון
מאורות הדף היומי "בעברית או באנגלית"
מידי שבוע בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218
ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
אנגליה: לונדון: יחזקאל אבי 44+ (0)8700-416000
מנצ'סטר: שמואל קאהן 0161-275-0475
קנדה: מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
טורונטו: הר"ר דניאל כאהן 416-182-3848
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217
בלגיה: הר"ר יעקב סנדורוביץ 0475-263750
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
ונצואלה: הר"ר סעדיה שוקרון 552-66-25 (0058212)
מקסיקו: הרב שאול מלאה 251-02-46 (0052555)
צרפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

לתועלת לומדי הדף היומי ומגילי השיעורים

ניתן להשיג דגם עץ של בית המקדש להרכבה
במידות 40x25x15 במחיר של
250 ש"ח - ללומדי הדף היומי
ולמגילי שיעורים במחיר מוזל
כמו"כ ניתן להשיג מזהב החיצון עשוי עץ 15x ש"ח
טל. להזמנות: 03-6165088

שאל את ה"משיב" בדף היומי

מטובי
מגילי
השיעורים
ישמחו
לענות
לך
בברכה
חילי תודה
שליט"א
03-6187254
053-977141

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי אלימלך ביקל** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע י"ח תמוז תשנ"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון פרידמן** ז"ל
ב"ר אליעזר דוד יבדלחט"א
נלב"ע י"ג תמוז תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הר"ר **גרשון** ב"ר בצלאל ז"ל
הר"ר **יהודה** ב"ר אליהו ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י משפחתיהם

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן יוסף הכהן זקון** ז"ל
ב"ר יוחנן ז"ל נלב"ע י"ג תמוז תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **אלישבע שרה ארדן** ע"ה
בת הר"ר מאיר אליעזר ז"ל
נלב"ע ביום י"ח תמוז
ת.נ.צ.ב.ה.